

Wprowadzenie

Oddajemy do rąk Czytelnika wyjątkową dla nas książkę o animacji w środowisku, czyli o potrzebie kreowania działań lokalnych. Pomysł na nią zrodził się w Zakładzie Pedagogiki Społecznej Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie zajmujemy się pedagogiką środowiskową i animacją społeczności lokalnych. Opracowanie obejmuje szereg zagadnień związanych z aktywizacją, postrzeganą przez Autorów wielowymiarowo i wielowątkowo. Obecnie znaczenie animacji w środowisku (dla życia człowieka, grup i szerszych zbiorowości) jest bezdyskusyjne, ale też zmienia się wraz z rozwojem społeczeństwa. Warto w tym miejscu przywołać słowa jakże dziś aktualne – prekursorki pedagogiki społecznej, Heleny Radlińskiej – która już dawno pisała o „pomnażaniu sił ludzkich, ich usprawnianiu i organizacji wspólnego działania dla dobra ludzi”¹.

Współcześnie przekonuje o tym socjolog Zygmunt Bauman, wskazując na znaczenie „życia z Innym i dla Innego”, „(...) gdzie różnorodność była i jest pierwszoplanowym i codziennym faktem w doświadczaniu sąsiadów”². Należy podkreślić zatem, że animacja staje się bardzo istotna w ożywianiu i uruchamianiu sił społecznych tkwiących w środowisku, dzięki którym można dokonywać przeobrażeń obejmujących zmiany społeczne, ekonomiczne i kulturalne. Pomaga także, jak zauważa Jolanta Klimczak-Ziółek, odbudować utratę poczucia tożsamości społecznej, przełamać kryzys normatywny, walczyć z zanikiem bezpieczeństwa aksjologicznego, a także jest antidotum na izolację i bierność społeczno-kulturową. Przychodzi z pomocą w odbudowywaniu tak zwanej europej-

¹ H. Radlińska, *Szkoła pracy społecznej w Polsce* (1928) [za:] Szatur-Jaworska, *Teoretyczne podstawy pracy socjalnej* [w:] T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), *Pedagogika Społeczna*, Warszawa 1995, s. 106.

² Zob. Z. Bauman, *Kultura w płynnej nowoczesności*, Warszawa 2011, s. 13.

skiej tożsamości, konstruowanej na bazie tożsamości lokalnej. Zadaniem animacji jest więc integracja lokalnych społeczności, a w konsekwencji likwidacja barier natury kulturowej oraz reorganizacja (modernizacja) społecznej komunikacji. Ogromną rolę odgrywa ona także w kwestii promowania i wdrażania edukacji permanentnej, gdzie wiodącym celem staje się rozwój skorelowany z wyrównywaniem szans społecznych³.

Niniejsza monografia wieloautorska składa się z 18 artykułów, zawartych w dwóch częściach, traktujących o różnych przejawach aktywizacji w przestrzeni społecznej.

W pierwszej z nich pt. *Teoretyczne problemy animacji działań w środowisku lokalnym w kontekście pedagogiki społecznej* zwrócono uwagę na początki i rozwój animacji społeczno-kulturalnej, nawiązując zatem do jej tradycji, idei i koncepcji (Mariusz Cichosz), zaakcentowano znaczenie środowiska wychowawczego i strategii jego kształtowania, w tym orientacji odnoszących się do kreacji środowiskowej (Mikołaj Winiarski), jak również wyeksponowano rolę edukacji i działań modyfikujących środowisko życia człowieka, podkreślając wynikające z przemian właściwie w każdym obszarze codzienności, nowe zadania pedagoga społecznego jako animatora (Katarzyna Segiet). Spojrzano również na (poza)pedagogiczne formy aktywizowania społeczności i zbiorowości terytorialnych (Jerzy Modrzewski) oraz dokonano charakterystyki triady: nauczyciele – uczniowie – rodzice, odnosząc się do perspektywy edukacyjnej (Waldemar Segiet). W tej części przedstawiono też trzy konteksty refleksji nad empowermentem jako strategią myślenia i działania w zakresie aktywizacji społeczności lokalnej (Małgorzata Rosalska), pracę w środowisku otwartym na rzecz dzieci ulicy, czyli streetworking, m.in. na bazie poznających doświadczeń (Agata Matysiak-Błaszczyk) i zaangażowanie młodego pokolenia w aktywność o charakterze wolontariackim, w części empirycznej odwołując się do specyfiki działań i oczekiwań wolontariuszy Akademii Przyszłości (Bożena Matyjas).

W drugim obszarze tematycznym pt. *Człowiek – środowisko – edukacja. Instytucjonalne i pozainstytucjonalne formy aktywizacji społeczności lokalnej* wyeksponowano kategorię bierności, przeciwstawiając jej aktywność w działaniu i związane z tym, mające pedagogiczny charakter, cele animacji społecznej (Ewa Włodarczyk), wskazano na najmłodsze pokolenie i okres dzieciństwa, odwołując się do współczesnych jego wymiarów w życiu społecznym i znaczenia w tym zakresie animacji środowiskowej (Paulina Głowacka), przywołano ideę globalizacji w kontekście

³ J. Klimeczak-Ziółek, *Animacja społeczna w teorii i praktyce. Wybrane zagadnienia* [w:] S. Pawlas-Czyż (red.), *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych*, Toruń 2007, s. 90-91.

potrzeby zwrotu ku wspólnotowości i w nawiązaniu do polityki młodzieżowej, skoncentrowanej na wspieraniu aktywności młodego pokolenia, co ma sprzyjać realizacji idei społeczeństwa obywatelskiego (Paulina Peret-Drażewska) i ukazano walory podejścia systemowego w pracy z młodzieżą (zakładającego integrowanie wiedzy pochodzącej z różnych dziedzin i współpracę między różnymi podmiotami), przywołując działania kuratora sądowego (Bożena Kanclerz). Przedstawiono również wyniki badań odnoszących się do społecznej roli instytucji kultury w aktywności młodych generacji na przykładzie Europejskiego Centrum Bajki (Paulina Forma) oraz poddano analizie znaczenie biblioteki jako instytucji w pełni uprawnionej i gotowej do tego, by budować przestrzeń współpracy i pobudzać/mobilizować/zagospodarowywać potencjał społeczności (Kamila Słupska). Omówiono także istotność prosenioralnych inicjatyw proponowanych w środowisku lokalnym, będących odpowiedzią na potrzeby/oczekiwania osób starszych, ale także zachęcających je do działań, prowadzących ku aktywniejszej starości (Astrid Tokaj), rolę podmiotów systemu pomocy społecznej i uruchamianego przez nie aktywizującego pomagania (Joanna Rajewska de Mezer) i obozów terapeutycznych służących poprawie funkcjonowania dzieci i młodzieży w sferze emocjonalnej i społecznej (Tomasz Herman). Na zakończenie przywołano praktyczne przykłady działań inicjowanych przez Ośrodek Kuratorski (Ewa Schneider).

Tematyka podjęta w opracowaniu wydaje się być ważna i aktualna, stąd kierowana jest do szerokiego grona teoretyków i praktyków zajmujących się tym zagadnieniem. Jesteśmy pełne nadziei, że treść publikacji stworzy okazję do dalszych refleksji na temat znaczenia animacji w środowisku.

* * *

Kończąc to „słowo wstępne”, chcielibyśmy podziękować wszystkim Autorom tekstów za włożony trud, to za ich sprawą mogła powstać niniejsza książka. Jednocześnie pragniemy podziękować prof. zw. dr hab. Agnieszce Cybal-Michalskiej – Dziekanowi Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za wsparcie i życzliwość, oraz Recenzentowi – prof. zw. dr hab. Andrzejowi Radziejewiczowi-Winnickiemu.

Pracę *Animacja w środowisku. O potrzebie kreowania działań lokalnych (teoria a praktyka społeczna)* dedykujemy pamięci Heleny Radlińskiej, prekursorce polskiej pedagogiki społecznej, która zawsze podkreślała w swoich licznych publikacjach dotyczących wychowania i demokracji, że nadrzędnym celem pedagogiki społecznej jest przekształcanie istnieją-

cych warunków oraz budowanie przyszłości. W centrum zaś procesu przebudowy środowiska społecznego jest Jej zdaniem – „celowe wprowadzenie czynników, które nastawiając wolę ludzką mają podtrzymywać lub zmieniać istniejące struktury”⁴. Jakże aktualne są słowa Heleny Radlińskiej dziś, kiedy cały czas jesteśmy świadkami budowy społeczeństwa obywatelskiego, a w tym procesie mają znaczenie przede wszystkim oddolne siły społeczne.

Katarzyna Segiet, Kamila Słupska, Astrid Tokaj

⁴ H. Radlińska, *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935, s. 16.